

Мета примусового лікування від наркоманії як іншого кримінально-правового заходу

Сучасний стан протидії злочинності у державі полягає не лише в системі покарань, але і в застосуванні певних дієвих заходів, які повинні бути спрямовані на попередження кримінальних правопорушень та на відновлення соціальної справедливості, і не мати на меті кару, залякування та відплату за вчинене.

У сучасному кримінальному праві України існує низка заходів, які за своїм змістом та сутністю не є покаранням, а являють собою частину кримінально-правових заходів: примусові заходи виховного характеру, встановлення певних обмежень при призначенні покарання з випробуванням (стаття 76 ККУ), а також некаральні заходи з медичним змістом: примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Саме останні два інші кримінально - правові заходи знайшли своє відображення в одному із розділів Кримінального кодексу України, який отримав назву "Інші заходи кримінально-правового характеру" у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 18.04.13 р.[1].

Інститут інших заходів кримінально-правового характеру з'явився в кримінальному праві відносно недавно (кінець XIX - початок XX століття). Його становлення пов'язане з ідеями соціологічної школи кримінального права та виниклої на її основі школи нового соціального захисту. Представники даних шкіл виділяли особливу категорію осіб, які перебувають в "небезпечному стані", до яких відносили, наприклад, психічно нездорових осіб, рецидивістів, та осіб, які належать до маргінальних верств населення (бродяги, жебраки, алкоголіки та наркозалежні особи). Оскільки дані особи схильні до вчинення кримінальних правопорушень, вони є небезпечними для суспільства і, згідно з поглядами даної школи, їх необхідно було знешкоджувати ще до вчинення злочину шляхом

застосування до них так званих "заходів безпеки", наприклад, примусового лікування, висилки і т.д.

Таке бачення в першій половині XX століття знайшло своє відображення в законодавстві Австрії, Німеччини, Іспанії, Італії, Португалії, Швейцарії, Франції та її колоній, країн Латинської Америки. Однак, становлення міжнародного інституту прав людини призвело до повернення до ідей законності і неприпустимості застосування будь-яких заходів до осіб, які ще не вчинили кримінальне правопорушення. В даний час заходи безпеки застосовуються в рамках кримінально-процесуальних відносин, пов'язаних із вчиненням особою об'єктивно протиправного чи суспільно небезпечного діяння, виключення складають лише окремі країни (Гватемала, Іспанія, Італія, Куба, Нікарагуа, Сан-Маріно), в яких примусове лікування чи примусові заходи медичного характеру можуть застосовуватися як превентивний захід, до вчинення суспільно-небезпечного діяння [2, 267-271].

В українському кримінальному праві такі заходи розглядаються як дії обмежувального характеру, що застосовуються від імені держави за мотивованим рішенням суду до особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене кримінальним законом, і становить небезпеку для суспільства, спрямовані на попередження і припинення порушення права або на припинення дій, що порушують (або здатні порушити) інтереси інших осіб, суспільства, держави, усунення передумов криміногенної ситуації, попередження вчинення такою особою нових суспільно небезпечних діянь, а також на захист прав та інтересів суспільства і держави від суспільно небезпечних посягань з боку такої особи.

Слушно зауважує М. І. Хавронюк, досліджуючи питання інших кримінально-правових заходів виділяє їх суттєві ознаки [3, 279]: вони безпосередньо спрямований на усунення «небезпечного стану» особи, яка вчинила або може вчинити суспільно небезпечне діяння, мають на меті превентивну роль (спеціальна та загальна превенція), на відміну від покарання. На думку О.В. Козаченко спеціальна превенція як мета примусового лікування забезпечується нормативно визначеною можливістю звернутися за медичною допомогою добровільно, що виключає застосування лікувальної терапії примусово. Загальна

превенція реалізується шляхом створення бар'єрів для безперешкодного поширення небезпечних для суспільства захворювань, яке не тільки супроводжується виникненням неконтрольованих епідемій, але є чинником для вчинення суспільно небезпечних діянь, зокрема, пов'язаних з наркотизмом, зараженням венеричними захворюваннями тощо[4, 247].

Наркотизм як негативне соціальне явище, що охоплює не тільки злочини в сфері обігу наркотиків, але й вживання наркотичних засобів і психотропних речовин, на сучасному етапі складає проблеми не тільки України, а й всієї світової спільноти. Розповсюдження вживання наркотиків, збільшення попиту на наркотичні засоби, втягнення в його тенета молоді і неповнолітніх ставить перед суспільством нові завдання щодо заходів протидії. Суспільна небезпечність цього явища проявляється ще в тому, що більшість наркоманів стають злочинцями, а корегування їх особистості потребує не тільки кримінально-правових, кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих заходів, але й медичних. Наркоманії - це розвиток наркотичного голодування (абстинентного синдрому), при якому заради придбання наркотичного засобу особа здатна вчинити різноманітні кримінальні правопорушення (крадіжки, вимагання, розбої, шахрайства). У стані абстиненції часто вчиняються тяжкі і особливо тяжкі злочини.

За результатами різних досліджень, як статистичних, так і соціологічних, встановлено, що майже 60% масиву злочинів в сфері обігу наркотиків складають злочини, що полягають у незаконному виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні чи пересиланні наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту. Є підстави стверджувати, що більшість цих осіб, є наркозалежними [5].

Якщо враховувати «небезпечний стан» наркозалежної особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, то слід погодитись з необхідністю її примусового лікування, це буде орієнтація не тільки на покарання за вчинене кримінальне правопорушення, а й на недопущення повторення (рецидиву) аналогічних злочинів у майбутньому, розширення практики застосування інших кримінально-правових заходів альтернативних кримінальному покаранню

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про внесення змін до кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України від 18.04.13 р.: // www.zakon.rada.gov.ua
2. Додонов В.Н. Сравнительное уголовное право. Общая часть / Под.ред. С.П. Щербы. – М.: Юрлитинформ, 2009. – 448 с.
3. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи : порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: монографія. — К. : Юрисконсульт, 2006. — 1048 с
4. Козаченко О. В. Кримінально-правові заходи в Україні: культурно-антропологічна концепція : монографія / О. В. Козаченко. – Миколіїв : Іліон, 2011. - 504 с.
5. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: Наук. практ. посіб./М-во освіти та науки України: За ред.. А.П. Закалюка. – К.: Юрінком Інтер, 2008 – С. 296.